

ספריי — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קיבוץ
שלישית האור

שנת
ראשון

היכל
שמוני

מאמר מים רבים - תרי"צ

מכבוד קדושת

אדמו"ר יוסף יצחק

וצוקללה"ה נבג"ים זי"ע
שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור בפעם הראשונה מגוכתי"ק

על ידי מערכת

"אוצר החסידים"

770 איסטערן פארקוויי ברוקלין, נ.י.
שנת המשת אלפים שבע מאות ששים ושלוש לבריאה
שבעים וחמש שנה לגאולת כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע
מאה שנה להולדת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח

לעילוי נשמת

הו"ח ר' שמואל פסח ב"ר יעקב דוד ע"ה
נפטר ביום ג' תשרי - צום גדלי' ה'תשנ"ה
וזוגתו האשה החשובה מרת פריידל חדוה
ב"ר זאב וואלף ע"ה
נפטרה ביום ד' אדר שני ה'תשנ"ה

פיס

ת. נ. צ. ב. ה.

*

נדפס ע"י התנ"ם ובת"מ

הרה"ת ר' שניאור זלמן הלוי וזוגתו מרת אסתר שיינדל
ומשפחתם שיחיו שגלוב

לפני שאמרתי ונעשה רצוני. וזהו"ע מה שרבי העמיד את ר"ח ובניו לפני התיבה, דר"ח הי' כל עסקו בעבודה רבה ויגיעה עצומה בהרבצת התורה, וכמאמר גדולים מעשי חייא, ור"ח ובניו הם בדוגמת האבות כנודע, ותפלה בצבור הוא עת רצון למעלה וכמ"ש הן אל כביר ולא ימאס, ולכן כשאמר ר"ח ובניו בתפלה בצבור משיב הרוח נשיב זיקא, והגם כי רבי הי' רבו של ר"ח בתורה, אמנם בהעבודה והיגיעה בהרבצת התורה ברבים, שלא תשתכח תורה מישראל הי' ר"ח גדול יותר מרבי. וזהו שאנו אומרים אדני שפתי תפתח כו' שתהא תפלתנו בדוגמת ר"ח ובניו, ובזה כל ישראל שוין, דבעבודה תורה הרי יש חילוקי מדרי', אבל בעצם הנשמה הרי אב אחד לכולנו, ובהרבצת התורה כל ישראל שוין בחובתן, ומה שבתפלת שמו"ע בי"ב ברכות אמצעיות הרי אדם שואל צרכיו בהם, לפי שצרכי האדם הם בשביל העבודה האלקית להשלים הכוונה העליונה בכירור כל הדברים הגשמי'. וזהו מים רבים דטרדת הפרנסה לא יוכלו לכבות את האהבה, דעבירה מכבה ח"ו מצוה אבל אין עבירה מכבה תורה, דג' שעות הראשונות יושב ועוסק בתורה, וע"י החיוק בלימוד התורה ברבים נעשה האדם כלי לשפע ברכה והצלחה.

ב"ה.

פתח דבר

לקראת ב' ניסן, יום הסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, ויום התחלת הנשיאות של כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע, הננו מוציאים לאור - בפעם הראשונה - את המאמר ד"ה "מים רבים - תר"צ", אשר לכ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע, שאמרו מוצש"ק פ' כי תשא, תר"צ, בביהכנ"ס שערי תפלה בני ראובן, שיקאגא*.

לחביבותא דמילתא נדפס צילום מעמוד אחד של המאמר עם הגהות בגוכתי"ק.

מערכת "אוצר החסידים"

ר"ח ניסן, ה'תשס"ג

ברוקלין, נ.י.

שבעים וחמש שנה לגאולת כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע

מאה שנה להולדת כ"ק אדמו"ר מה"מ

* לתוכן המאמר - ראה ד"ה ויגש אליו יהודה תרנ"ח (סה"מ תרנ"ח ע' סו ואילך).

כי מי הוא זה ואיזה הוא אשר יכול למנוע מלקיים מצות ה' או לעכב מללמוד תורה, שהרי היום כאן ומחר בקבר, וגזירה עבידא דבטלא, וגם השכל מחייב כן, ומ"מ אם היו מוליכין אותי לדין לפניו הייתי בוכה מאימת הדין ומשפט, ומכ"ש מפני משפט העליון. ועיקר ענין הבכ"י של ריב"ז הי' ענין התשובה, כי הלא רק עתה בעודנו חי בגופו בעוה"ז יכול לעשות תשובה, וכמאמר אם לא עכשיו אימתי, וכת"ב היום לעשותם בעוה"ז דוקא, וכ"ז הוא בעבודה שע"פ טו"ד, אבל בעבודה דמס"ג הי' מסופק לפי שזה תלוי בעצמות הנפש שלמעלה מהשכל.

וְנִמְצָא י' ש' כאן ג' ענינים, הא' עצמות הנפש שלמעלה מהשכל ומדות, הב' הוא שכל ומדות שהם מצ"ע עצמיים, אבל לגבי עצמות הנפש הם כמו גופין לנפש, דגוף הוא לבוש אלא שהוא לבוש המיוחד ממש, שהנפש מתפעל ממקרי הגוף, והג' מח' דבור ומעשה שהם רק לבושי הנפש בלבד. ובדוגמא כזו יובן למעלה דעצמות אוא"ס ב"ה לאו מכל אינון מדות איהו כלל, ואצילות לגבי בי"ע הוא כמו גופין לגבי לבושין, דנת"ל שהגוף הוא ג"כ רק לבוש אל הנפש אלא שהוא לבוש המיוחד ממש, וכמו"כ באצילות הנה איהו וחיהי חד איהו וגרמוהי חד, משא"כ בי"ע שהם כמו הלבושין. וזהו כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתי יצרתיו, בראתיו הוא בחי' עולם הבריאה עולם הנשמות, כמ"ש בת"ז לבושין תקינת לון דמינייהו פרחין נשמתא לב"ג, והיינו שהוא מבחי' לבוש המחשבה, וכמאמר ישראל עלו במחשבה, יצרתיו הוא בחי' עולם היצי' עולם המלאכים, ולכן כתיב (ישעי' מ"ה ד') יוצר אור ובורא חשך וגו' שעולם היצי' נקרא בשם אור ועולם הבריאה נקרא בשם חשך, והיינו מפני כי בריאה נמשך מבחי' אותיות המחשבה, שחיות עולם הבריאה הוא מבחי' אותיות המחשבה, לכן הוא בחי' חשך דהיינו בחי' העלם, וכמשל המחשבה שהיא בעלם במוח האדם ואינה נגלית לזולתו, משא"כ בחי' הדבור הוא בחי' גילוי לזולתו, לכן נק' עולם היצי' בשם אור. אף עשיתיו הוא בחי' עולם הגלגלים, וממנו הוא בחי' עולם העשי' הגשמי ג"כ שהוא בחי' כח המעשה היותר היצוני. וזהו אוא"ס למעלה עד אין קץ, דגם למעלה שהוא עולם האצילות הוא באין ערוך לגבי העצמות, וזהו עד אין קץ בל"ג כלל. אמנם בעצמות אוא"ס ב"ה הרי הכוונה שתהי' העבודה דנשמות למטה דוקא, דנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים, והמשכה זו הוא ע"י התורה. וזהו דג"ש הראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה ההמשכה בבחי' אתעדל"ע מצ"ע, שניות יושב ודן את העולם ההמשכה פרטית לפ"ע מעשה בנ"א, שלישית יושב וזן דגם מי שאינו ראוי הנה הקב"ה מזמין לו מזונו, רביעית יושב ומשחק עם לויתן, אר"י משחק עם בריותיו, דג' שעות רביעיות הוא זמן המנחה, ותפלת המנחה חביבה לפני הקב"ה במאד, דאי' בסדר היום דמעלת תפלת המנחה על שחרית וערבית הוא דשחרית הוא תומ"י בקום האדם משנתו, וערבית הוא בכוא האדם מעבודתו, אבל תפלת המנחה היא באמצע היום שמניח את עסקיו ומלאכתו ומתפלל, לכן הנה זה יקר מאד למעלה, וזהו"ע השחוק שהוא הענג שלמע' מעבו' הנבראים, וכמאמר נחת רוח

בס"ד. מוצש"ק תשא, תר"צדיק, שיקאגא
בהכנס"ס שנרי תפלה בני ראובן

מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, וצ"ל והלא אהבה היא מדה שבלב ואיך אפשר אשר המים יכבו אותה, דמשמע שהמים האלו ראויים הם שיכבו את האהבה אלא יש סיבה דגם מים רבים לא יוכלו לכבות כו', וצ"ל מהו"ע המים שמצד עצם מהותם ראויים לכבות מדה שבלב, אלא שיש סבה בדבר אשר המים רבים לא יוכלו לכבות. ולהבין זה בעבודה בנפש האדם, הנה אי' בילקוט (במקומו) את זו דרש ר' סימאי כי נר מצוה ותורה אור, עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה שנא' מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, והיינו דהגם שהמים רבים הנה מצד עצם מהותם ראויים שיכבו ח"ו את המצוה אבל לא יוכלו לכבות ח"ו את התורה. והנה אומרו את האהבה הכונה האהבה הידועה ומפורסמת והיא אהבת הקב"ה לכנס"י כמ"ש אהבתי אתכם אמר הוי', ואהבת ישראל להקב"ה, ואהבה זו הנה גם המים רבים לא יוכלו לכבותה ח"ו. וכמו שאנו רואים בגשמיות באהבת האבות ובנים שהיא אהבה עצמית, ואהבה עצמית אין דבר בעולם אשר יוכל לכבותה או גם להחלישה, דהוה מה שבאהבת אבות ובנים אנו רואים במוחש דבר והיפוכו, שכל מעשה הבנים נוגע להאבות ביותר, וכאשר רואה איזה הנהגה לא טובה בבנו הרי זה נוגע לו יותר מכמו כשרואה דבר לא טוב בכך חברו אפילו בכנו של אוהבו הנאמן, והוא מפני גודל האהבה עצמית, ולהיפך כאשר הבנים ח"ו אינם כדבעי הנה האבות ימצאו כמה זכותם להצדיק את בניהם יותר מכמו שהם מצדיקים בניהם של זולתם גם בניו של האוהב נאמן ביותר, וטעם הדבר הוא כי על פשעים תכסה אהבה עצמית שהיא למעלה מהטעם ודעת כלל. והדוגמא מזה יובן למעלה באהבת הקב"ה לישראל שהיא אהבה עצמית, ולזאת הנה גם המים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, דאין עבירה מכבה תורה שבוה הוא התלבשות האהבה העליונה, וזהו ותורה אור כמאמר המאור שבה מחזירו למוטב.

והנה בכדי שתהי' ותורה אור הוא ע"י הקדמת העבודה דתפלה, דהנה כתיב והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה, ואי' בזהר סלם דא צלותא, דתפלה היא סלם ההתקשרות שמקשר את הנשמה, היורדת למטה להתלבש בגוף גשמי, עם אוא"ס ב"ה. וזהו מצב ארצה הם עניני הגוף שהם דברים הגשמים, וראשו מגיע השמימה במדריגות היותר עליונות והיינו דע"י התפלה הוא התקשרות הנשמה באוא"ס ב"ה, דתפלה נקרא סלם שיש בה שליבות. דהוה ההפרש בין עמוד המחבר הרצפה עם הגג לסלם המחבר הרצפה עם הגג. דהעמוד הגם שמחברם אבל מ"מ מחלקם דסופו של העמוד הוא על הרצפה וראשיתו בגג ואי אפשר לעלות מהרצפה להגג. אבל סלם הגם שתחתיתו הוא למטה וראשו הוא למעלה שמחלק בין תחתון

לבוש לנפש אעפ"כ מתאחד עמו הנפש ממש, כמו שאנו רואים שהנפש מתאחדת עם הגוף עד שביני שניהם נקרא אדם, ולכן כשיש איזה כאב בא' מהאברים אזי תיכף מרגשת הנשמה, משא"כ כשנקרע הלבושים אינה נוגע לה כלל. וזהו ההפרש בין שכל ומדות למחדו"מ, ששכל ומדות הגם שאינם עצמי' הנפש מ"מ אעפ"כ מתאחד בהם שנק' נפש המשכלת, ועיקר השראת הנפש היא במוח ולב, והרי הם מתאחדים כמשל הנפש עם הגוף, משא"כ בחי' מחדו"מ הם רק כמו לבושים, אבל עצמי' הנפש היא למעלה גם מהבחי' דשכל ומדות.

יובן מה שמצינו בגמרא (ברכות כ"ח ע"ב) כשחלה ריב"ז נכנסו תלמידיו לבקרו, כיון שראה אותם התחיל לבכות, אמרו לו תלמידיו נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק מפני מה אתה בוכה, א"ל אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי שהיום כאן ומחר בקבר, שאם כועס עלי אין כעסו כעס עולם, ואם אוסרני (חובש אותי. רש"י) אין איסורו איסור עולם, ואם ממיתני אין מיתתו מיתת עולם (לעוה"ב. רש"י) כו' אעפ"כ הייתי בוכה (מאימת משפטו אם לדין מוליכין אותי לפניו. רש"י), עכשיו שמוליכים אותי לפני ממה"מ הקב"ה כו' שאם כועס עלי כעסו כעס עולם, ואם אוסרני איסורו איסור עולם, ואם ממיתני מיתתו מיתת עולם כו', ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים אחת של ג"ע ואחת של גיהנם ואיני יודע באיזה מוליכים אותי. דלכאורה אינו מובן מהו ענין ההתבוננות הלזו כדוגמת מלך ב"ו, דריב"ז אשר הי' מופלא בחכמת התורה והעבודה האלקית, הנה קודם הסתלקותו הי' לו התבוננות כזו. וביותר סיפא דענינא ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים כו' ואיני יודע באיזה דרך מוליכים אותי, דהוה פלא גדול איך יוכל להסתפק בדבר כזה. אך הענין הוא שיש שני מיני עבודה, העבודה שע"פ טו"ד, והעבודה דמס"ג מצד עצם הנשמה שלמעלה מטו"ד, ולזאת הנה מצד העבודה דשכל ומדות לא הי' מסופק כלל, כי הי' כל ימיו עוסק בתורה ובעבודה, אלא שהספק שלו הוא על בחי' מס"ג שזה אינו ע"פ שכל ומדות, כ"א מצד הבחי' דעצמות הנפש שלמעלה מן השכל ומדות, כי מצד השכל ומדות לא יתחייב כלל לבא לבחי' מס"ג, ואפי' בתורה אינו כתיב כ"א לאהבה את הוי' כי הוא חייד, שהאהבה זו הוא ע"פ טו"ד מחמת כי הוא חייד, אבל בחי' מס"ג שזהו למעלה מן השכל ע"ז הי' מסתפק, דהוה תלוי בעצמות הנפש שלמעלה מן השכל, ולזה הי' מסופק, ולכן הנה קודם הסתלקותו שמתקרב קצו בעליית ומסירת נשמתו במיתת עצמו, שלא במס"ג בפועל, לזאת בכה על זה. אמרו לו תלמידיו נר ישראל (שהרביץ תורה ברבים) עמוד הימיני (שעסק בעבודת בירור וזיכוך המדות גם בזולתו כמבואר באבות בענין תלמידיו, ובגמ"ח גם בגופו (כמבואר ב"מ פ"ד ע"א) ובעל מדות תרומיות (כמבואר ירושלמי כתובות פ"ה), פטיש החזק (לעורר בתשובה כו'), שהם הג' עמודים דתורה עבודה וגמ"ח שעליהם העולם עומד, א"כ מפני מה אתה בוכה. והשיב להם התשובה בדבר מלך בשר ודם שהיום כאן ומחר בקבר, ומשו"ז גם אם גזור גזרות שלא ללמוד תורה או שלא לקיים את המצות אין צריכים לשמוע לו

ועליון, אבל ע"י השליכות שבהסלם הנה ע"ז יכול להיות העלי" מלמטה למעלה לשליכה היותר עליונה, והוא דסלם דא צלותא הם שליכות העלי" שבתפלה, דהשליכה הראשונה היא הודו לה' קראו בשמו והיא ההודאה כללית באלקות, וואָס ער איז מודה אין געטליכקייט, וכמו אחד המודה לחברו שהוא בעצמו עדיין אינו יודע הענין אבל הוא מודה שכן הוא הגם שאינו יודע ומשיג בעצמו, וכן הוא בהתחלת התפלה שהוא רק בהודאה בלבד, אבל בהודאה זו ה"ה מוסר ונותן א"ע לאלקות ער גיט זיך איבער בכל מהותו ועצמותו לאלקות. והשליכה השני' היא ברוך שאמר והי' העולם דהתהוות העולמות הוא רק באמירה בלבד, וכמאמר לא בעמל ולא ביגיעה ברא הקב"ה את עולמו אלא במאמר ורוח פיו, בע"מ נברא העולם וכתוב בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם, הנה כאשר מתבונן בזה הרי נרגש אצלו גדולת הבורא ית', ער הויבט אָן פאַרשטיין בשכלו גדולת הבורא ית', ואח"כ כשאומר פסוקי דזמרה חנון ורחום הוי' כו', טוב הוי' לכל ורחמיו על כל מעשיו, פותח את ידיו כו' רצון, דכל חי נותן לו הקב"ה השבעת הרצון. דאָס וואָס אַ נברא איז צופרידען מיט זיך, ואח"כ באמירת הפסוקים המבארים פרטי המזונות לכל יצור, היינו איך שהוא ית' זן ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כנים, שההשכלה וההבנה בזה הוא דגם הנברא היותר גדול בגופו צריך ג"כ הכנת מזונותיו מאתו ית', וגם הרמש היותר קטן ג"כ מזונותיו מוכנים מאת הקב"ה, איז פון דער התבוננות ואָס דער מענטש בעטראַכט, או גאָר דער שטאַרקסטער נברא דאַרף איהם הקב"ה זיינע מזונות אָנגרייטן, דער נברא אַליין בכח עצמו קאָן ער דאָס ניש האַבען, און די קלענסטע בעשעפענס כמו אַ תולעת וועלכע געפינט זיך במדבר איז זי אויך תופס מקום באַ הקב"ה להכין מזונה, הנה ההתבוננות הזאת בהעמקת הדעת, אַז מי טראַגט זיך צו צו דעם, פועלת בהאדם התפעלות גדולה להתקרב אל ה'.

והנה ההתבוננות הלזו הנה מלבד זה שפועל בהאדם הנחה פנימית (א) טיפער אָפ לייג) כי הוא ית' זן ויפרנס אותו ואת ביתו באופן שיוכל לקבוע עתים לתורה ותפלה, והאם גרוע הוא וביתו מהתולעת הנמצאת במדבר שמים שהקב"ה מכין לה כל צרכה, הנה עוד זאת שההשגה הלזאת פועלת עליו להתקרב לאלקות, ובאמרו לך ה' הגדולה והגבורה כו' ה"ה נמשך ועולה בעילוי נפשו לעלות לשליכה יותר עליונה, היינו ההתבוננות בכרכת ק"ש איך שהשרפים ואופנים משבחים ומפארים ליוצרים, ומבין בהשגתו ההפרש בין שרפים לאופנים, דשרפים אומרים קדוש וג"פ קדוש ואופנים אומרים ברוך, והשגה זו פועלת בו ביטול גדול ביותר עד כי באמירתו ברכת אהבה לבבו מתעורר בהתעוררות גדולה עד כי בכה בכח במר נפשו ומרבה להתחנן אבינו אב הרחמן המרחם רחם נא עלינו ותן בלבנו בינה. וכה הוא הולך מענין לענין עד אשר בא לאמירת שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד שהוא שיר הנשמות, וידוע פירוש רבינו ג"ע* שמע ישראל, אַ איד דער הערט אַז הוי' הוא אלקינו,

* ראה לוח "היום יום" י"ב השון.

כשהמדות הם בדקות יותר ממילא אינם נופלים לו מח"ז כ"כ, וכאשר המדה היא בגסות נופלי' לו מח"ז תמיד, וכשמוכך את המדות ממילא מזדככת ומתטהרת המחשבה, אבל העבודה שבמחשבה בעצם הוא לדחות המח"ז ולגרשה, והוא ע"י שמקשר א"ע במחשבה של תורה או תפלה, והגם שזהו עבודה ויגיעה, ומ"מ זהו בקל, וטעם הדבר הוא מפני שהמחשבה היא לבוש לבד וכלבוש תחליפם, משא"כ המדות שהן עצמיים שהעבודה בזה כבדה יותר, והגם דהולדת המדות הוא מהשכל, אמנם זהו רק הלידה וההתגלות של המדות הם מהשכל, אבל עיקרן הוא מצד עצמן כידוע. ולכן להפך את המדות הוא עבודה ויגיעה רבה מאד, ובאמת להפך את המדה לגמרי הוא ע"י גילוי בחי' כחות היותר נעלים שבנפש, ולולי זאת א"א להפך את המדה לגמרי, וכמו בגשמיות מי שהוא איש הטוב בעצם לא יתהפך להיות איש אכזרי, וכן מי שהוא איש אכזרי לא יתהפך לאיש הטוב בעצם, רק שיכול לזכך את המדה שלא יהי' כל כך רע, אבל לא להפכה לגמרי, כ"א בעת השמחה יכול להיות שהאכזרי יתהפך להיות איש טוב בתכלית כמו הטוב בעצם, ולהיפך איש הטוב יתראו בו תנועות של אכזריות כו', והיינו מפני שהשמחה פורץ גדר הטבעי, וכאשר מתפרץ גדר הטבע או מתגלה עצם הנפש ויכול להפך את המדה לגמרי מהקצה אל הקצה.

וְבוֹזֵה יובן הטעם דהתחלת העבודה להפך את המדות מרע לטוב הוא ע"י הקדמת התשובה, לפי שהתשובה שובר גדר הטבע, ומתגלה עצם הנפש, ואז יכול להפוך מדותיו, והיינו דהעבודה התמידית במוח ולב הוא לזכך את המדות הנה גם זה הוא יגיעה רבה, וכש"כ להפך איזה מדה שהוא עבודה גדולה ועצומה במאד, וטעם הדבר הוא מפני שהם עצמיים ודבר עצמי לא בנקל להחליפו, וע"ז הוא הציווי ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך בשני יצריך לזכך ולהפך את המדות, לפי שאינו בנקל כ"כ לזכך ולהפך אותם, ע"כ יש ציווי על זה להפך אותם כי צריך יגיעה ע"ז, משא"כ המח', אך אעפ"כ ע"י מה מזככים אותם הוא ע"י התבוננות במח' דוקא שע"י התבוננות היטב בבחי' מח' דוקא יכול לזכך את המדות, לפי שבחי' השכל הוא פנימי ועצמי יותר מבחי' המדות, ולידת המדות הם מהשכל עכ"פ, ולכן מוח שליט על הלב. והנה הגם שנת' שהבחי' דשכל ומדות הם עצמי' הנפש, אך באמת אינם עצמי' הנפש ממש, רק שלגבי הבחי' דמחדו"מ שהם לבושי הנפש נק' שכל ומדות עצמות הנפש, אבל גם הם אינם עצמי' ממש, דהנה הנפש עצמה היא למעלה מהבחי' דשכל ומדות שהרי בהבחי' דשכל ומדות שייך בהם שינוים, משא"כ עצם הנפש היא חלק אלקי' ממעל שאין שייך בה שינוים, ושכל ומדות לגבי הנפש הם רק בערך הגוף לנשמה, דהנה אמרו"ל (נדה ל"א א') שלשה שותפין יש באדם הקב"ה אביו ואמו, אביו מזריע הלובן אמו מזרעת אודם כו' והקב"ה נותן בו רוח ונשמה כו', שהגוף הבא מאב ואם הרי אינו בערך הנשמה שהקב"ה נותן, אך מ"מ הוא למעלה מבחי' לבושים, כמו למשל הגוף אף שהוא רק לבוש לנשמה, אבל מ"מ אינו בדוגמא כלל כמו הלבושים דבגדים שהם נפרדים ממש ופושט ולבוש, משא"כ הגוף אף שהוא ג"כ אינו אלא

אפילו בעת השינה דגם אז הוא מהרהר וחושב, וטעם הדבר הוא לפי שהוא לבוש שהיא פנימי יותר, ולכן אנו רואים שעיקר התנהגות האדם הוא ע"פ המח', וזהו מארז"ל (יומא כ"ט א') הרהורי עבירה קשים מעבירה, ולכן צריך לזוהר במח' ביותר, והיינו מפני שמח' הוא לבוש פנימי ודק יותר לכן שם נוגע הפגם יותר, ויש פרט מה שגרוע יותר הפגם בדבור וכ"ש במעשה ח"ו מפני שנצטייר יותר בגשמי ובכדי להעבירו צריכים תשובה גדולה, ומ"מ הרהורי עבירה קשים מפני שהוא לבוש דק, ולואת הגם המח' היא ג"כ רק לבוש אל הנפש, ואינו עצם הנפש, אבל הוא לבוש דק ומיוחד עם הנפש, ולכן הנה הדבור הגם שהוא ג"כ לבוש אל הנפש מ"מ הנה גם הפנימיות שבדיבור אינו אלא חיצוניות לגבי לבוש המחשבה. והנה במח' יש ג"כ פנימיות וחיצוניות, והנה יש מחשבה ויש עומק המחשבה, והנה כמו שמחשבה ודבור, הרי המחשבה היא לעצמו והדבור הוא גילוי אל הזולת, ולכן הרי כמה שלא יחשוב האדם הנה זולתו לא ידע מזה מאומה לפי שהמחשבה היא רק לעצמו, ובכדי לגלות אל הזולת הוא רק בדבור דוקא, וכן הוא במחשבה ודבור עצמם שיש מחשבה שבמחשבה ודבור שבמחשבה, מחשבה שבמחשבה הוא מחשבת השכל (ולא האותיות שנושאים את השכל בלבד), וכמו בענין ההתבוננות הנ"ל שבתפלה הנה כאשר מתבונן איך כי הוא ית' זן ומפרנס לכל ברואיו ויצוריו ה"ה משיג בהבנתו שגם הנברא היותר חזק וגדול א"א להשיג מזונותיו בעצמו, והקב"ה נותן לו מזונו, וגם היצור היותר קטן אינו נשכח ונעזב מההשגחה העליונה מלתת לו טרף חקו, הנה בהתבוננו בזה ה"ה מרגיש גודל הפלאת החיות האלקי שבא בגילויים שונים, און ער הערט דעם שכל וואָס העכער וויא דיא ווערטער ג'ם שבמח', וזהו פנימיות המחשבה שהיא מחשבת השכל. ומ"מ הנה אחר כל זה הרי כללות הג' מדרי' מחדו"מ הם רק לבושי הנפש לפי שאם ירצה לדבר או לעשות איזה דבר אזי עושה ומדבר, משא"כ אם אינו רוצה לדבר אינו מדבר ואינו עושה, וכן אפילו מחשבה שתמיד הוא מחשב, מ"מ הוא יכול לפשוט את עצמו ממחשבה זו למחשבה אחרת בנקל, וכלבוש תחליפם ויחלופו.

אמנם מדות ושכל נקראים בשם עצמות הנפש, כמ"ש בסש"ב שבחי' שכל ומדות שהם עשר בחינותי' נקראי' בשם עצמי', ולכן אינו בנקל כ"כ להפוך את המדה כמו במחשבה כשנופל מח"ז בקל יכול לדחותה ע"י שמקשר א"ע במחשבה אחרת, ובפרט במחשבה דתורה דמעט אור דוחה הרבה חשך, אבל להפך את המדה צריכים עבודה ויגיעה רבה, הגם דלטהר את המחשבה לגמרי היינו שלא יפלו לו מח"ז הוא ג"כ עבודה ויגיעה, כי מה שמדחה את המח"ז ע"י שמקשר א"ע במחשבה דתורה זהו לפי שעה לבד, אבל מ"מ הרי נופלים לו מח"ז תמיד, ובכדי שלא יפלו לו מח"ז צריך עבודה רבה לזה, הנה באמת עבודה זו שלא יפלו לו מח"ז כלל אין זה מעבודת המחשבה בעצם כ"א מעבודת המדות כי המחשבה תלויה בהמדות, וכמו שאנו רואים במוחש שמי שמדותיו הם דקים יותר, א' איידעלער במדותיו (בעל מדות טובות) הנה גם המח"ז שלו הם דקים יותר, וטעם הדבר הוא לפי שהמחשבה תלויה בהמדות ולואת

דאלקים הוא בגימט' הטבע, והוא כללות הנהגת העולם שהאור והחיות האלקי הוא מוסתר ונעלם, ואלקינו פירושו כחינו וחיותנו, וזהו הוי' אלקינו, דאלקינו היינו כחינו וחיותנו הוא הוי' שלמעלה מהשתל' והיינו למעלה מהטבע, שהנהגה עם ישראל הוא בדרך למעלה מהטבע, וכמאמר כבשה אחת בין ע' זאבים והיא מתקיימת, שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלתנו ח"ו והקב"ה מצילנו מידם, וכן הוא בכל אחד ואחד מישראל בפרט שהנהגה עמו הוא בדרך למעלה מהטבע, וזה שמע ישראל הוי' אלקינו, א' איד דער הערט אָז אלקינו וואָס דאָס איז כחנו וחיותנו איז דאָס למעלה מהטבע, ובמילא דער הערט זיך באַ איהם אָז הוי' אחד, ווי דער עיקר אין אַלץ איז אלקות, שמהתבוננות זאת הרי מתעורר לבבו באהבה לה' כמ"ש ואהבת את כו'. ואח"כ הוא עולה להשליבה היותר עליונה והוא בשמו"ע שהוא כעומד לפני המלך בביטול כל מציאותו. וזהו והנה שלם מוצב ארצה, דתפלה היא שלם ההתקשרות של הנשמה באלקות, והגם שהיא מוצב ארצה, והתחלת התפלה היא בהודאה לבד, אבל ראשו מגיע השמימה בבחי' ביטול עצמי, אבל לכל זה בא ע"י הקדמת ההשגה וההבנה בפסוד"ז ברכת ק"ש וק"ש.

אמנם צ"ל והלא תפלת שמו"ע היא השליבה היותר עליונה שבתפלה, וזהו שאנו אומרים אדני שפתי תפתח כו' שמפני הביטול הרי אינו יכול לדבר בעצמו, א"כ מהו"ע הי"ב ברכות שבתפלה שהאדם שואל בהם צרכיו, דלאחר ביטול כזה איך שייך ענין שאילת צרכיו אלו. אך הענין הוא דהנה האלשיך פירש אמירת פסוק אדני שפתי תפתח כו' קודם שמו"ע, שאנו מבקשים שתהי' תפלתנו ע"ד תפלת ר' חייא ובניו בשעה שאחתינהו רבי לפני התיבה, א' משיב הרוח ונשיב זיקא א' מוריד הגשם ואתא מיטרא (ב"מ דפ"ה ע"ב), וצ"ל איך שייך לומר שיהיו תפלותנו כתפלת ר"ח ובניו, ואיך כל ישראל שוים בזה, דהלא בתורה אנו מוצאים חלוקים שישנם מארי רזי רזין, מארי רזין, מארי הלכה, ובתפלה כל ישראל שוים, דכל ישראל אומרים אדני שפתי תפתח כו' שתהי' תפלתם כתפלת ר"ח ובניו. וגם בעיקר הענין תפלת ר"ח ובניו צ"ל מפני מה דוקא כשהעמיד ר' את ר"ח ובניו לפני התבה אז כשאמר משיב הרוח נשיב זיקא כו', הלא ר"ח ובניו היו מתפללים בכל יום, ומה ההתחדשות בזה שירדו לפני התיבה כו'. ולמה דוקא ר"ח ובניו, הלא רבי הי' גדול מהם שהי' רבו של ר"ח, כמארז"ל (עירובין צב, ע"א) רבי לא שנאה (למשנה זו במשנתנו. רש"י, ר"ח (ססידר וסתם את הברייתא ותלמידו הי'. רש"י) מנין לו (זה הפירש. רש"י, ומ"מ העמיד רבי את ר"ח ובניו לפני התיבה. והנה בגמרא (ע"ז ד"ג ע"ב) אי' י"ב שעות הוי היום, ג' שעות הראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה, ג' שעות שניות יושב ודן את העולם כו', שלישית יושב וזן את העולם, רביעית יושב ושוחק עם לויטן, א"ר יצחק עם בריותיו משחק וכו'. וצ"ל מהו"ע הג' שעות הראשונות שהקב"ה יושב ועוסק בתורה, והלא ארז"ל כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו, ממילא כל היום הקב"ה קורא בתורה, דבכלל היום הנה זה לומד בשעה זו וזה לומד בשעה זו, וע"כ

ממילא הקב"ה קורא ושונה כנגדו כל היום, ומהו ענין הג' שעות ראשונות שהקב"ה יושב ועוסק בתורה, שמשמע שג' שעות אלו שיושב ועוסק בתורה אינו תלוי באדם אם קורא אם לאו.

והנה להבין כל זה, הנה אי' בזהר חדש פ' יתרו ובכמה מקומות בספרים, דאוא"ס ב"ה הוא למעלה מעלה עד אין קץ ולמטה מטה עד אין תכלית, וצ"ל מהו הלשון למעלה מעלה עד אין קץ, דהנה זה שאומר הלשון למטה מטה עד אין תכלית הוא מובן, דהנה תיבת תכלית פירושו מבוקש ובכן, דככל דבר יש בו מבוקש ובכן אשר בשבילו נמצא, דהבכין והמבוקש הוא תכלית הדבר, וכאשר אנו רואים כמה דברים וענינים שאין אנו יודעים ומשיגים את תכליתם, וכמו כללות הענין דדרך רשעים צלחה, או שיש אלו המונעים ומעכבים מלימוד התורה וקיום המצות, והם חיים וחיותם הוא מאלקות, דלכאורה יפלא הדבר למה יומשך להם חיים, וזהו למטה מטה עד אין תכלית שאין שכל הנברא יכול להבין ולהשיג התכלית שבזה, וכמ"ש החקק אלקה תמצא. אבל הלשון למעלה מעלה עד אין קץ אינו מובן, דלשון קץ אינו שייך כ"א בהמוגדר בגדר מקום שהם ו"ק, וגדר מקום הוא משמים לארץ, אבל למעלה הרי אינו שייך גדר מקום שלנו, וא"כ מהו למעלה עד אין קץ. אך הענין הוא דהנה כתיב (ישעי' מ"ג ז') כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, שמרומי בפסוק זה ד' עולמות אבי"ע, כל הנקרא בשמי הוא עולם האצילות, ולכבודי בראתיו הוא עולם הבריאה עולם הנשמות, יצרתיו הוא עולם המלאכים ששרשן מבחי' הדבור, אף עשיתיו עולם הגלגלים עולם העשי'. והנה ההפרש שבין עולם האצ"ל לבי"ע, יובן ממה שיש בנפש האדם ג' ענינים שכל ומדות וג' לבושי הנפש מחדו"מ, והנה שכל ומדות מבואר בתניא שהם עצמי' ומחדו"מ נקרא בשם לבושי הנפש בחי' חיצוני', ובדרך פרט יש במחדו"מ ג"כ חיצוניות ופנימיות, כי הנה כח המעשה נחשב בד"כ בחי' חיצוניות לגבי כח הדבור, והראי' מחרש שאינו שומע ואינו מדבר שע"פ הדין אינו בר דעת כלל, ולכן קידושו אינו קידושוין וגיטו אינו גט, ואעפ"כ יכול לעשות איזה מעשה כמו הבר דעת ממש שיש לו כח העשי', וכן אפילו בבהמה ישנו ג"כ כח המעשה שיכולה לדוש ברגלי', והיינו לפי שהבחי' דכח המעשה הוא מכה החיונית לבד, משא"כ בחי' הדבור שהיא נפש המדברת היא מנפש המשכלת, רק שההפרש בין כח העשי' שבחרש לכח העשי' שיש בבהמה, שכח העשי' שיש בבהמה היא מנפש החיונית שבחי, והבחי' דכח העשי' שבחרש הוא מנפש החיונית שבמדבר, נמצא בד"כ כח העשי' הוא בחי' חיצוניות לגבי כח הדבור.

והנה בדרך פרט יותר גם בכח העשי' יש בו פנימיות וחיצוניות, והגם דכח העשי' הוא הכח היותר אחרון בכחות הנפש ומ"מ הנה גם בו יש פנימיות וחיצוניות, וכמו עד"מ ענין הזריקה שזורק אדם אבן שהוא בחי' חיצוניות ממש, שהרי יכול לזרוק איזה דבר ולא יחשוב בזה כלל, שזהו בחי' חיצוניות בלבד, משא"כ הבחי' דכח

המעשה של אותיות הכתב יש בהם בחי' פנימיות קצת, שהרי בהאותיות מלובש השכל וצריך לחשוב איך יכתוב האותיות, שיש בבחי' כח העשי' הלוה בחי' פנימיות קצת, שהרי בזריקת האבן הרי אינו צריך לחשוב מאומה, והגם שיש זריקה בכוונה ובאומנות גדולה, וכמו בני בנימיין שקולעים אל השערה ולא יחטאו, אבל עצם הזריקה הרי יכולה להיות בלי כוונה כלל, ולכן ישנו גם בכע"ח, אבל כתיבת האותיות של שכל הם עשי' בכוונה ולכן הגם שאינה אלא עשי' בלבד ומ"מ נקראת פנימיות לגבי זריקה שהיא חיצונית. והנה בכח העשי' הרי יש פנימיות יותר והוא כתיבת הציור ע"ג הקלף או בד, והגם דקוי הציור בדקוים ועבים בארכם ורחבם ה"ה בדוגמת תמונת ותבנית האותיות שבהם כותבים את השכל, ומ"מ אינו דומה כתיבת האותיות לכתיבת הציור, דבאותיות הרי תמונת ותבנית האותיות הוא בכל ההשכלות בשוה, וההפרש שבין שכל לשכל הוא רק בסידור האותיות ולא בגוף ועצם תבניתם ותמונתם, וכמו כתיבת אב בא, או בא אב, הרי תיבת אב ותיבת בא שניהם צירופן הוא מב' אותיות אלף בית, וחלוקים בצירופם, ונושא המושכל שבהם מתחלף לפי אופן סידורם, אבל בעצם תבניתן תמונתם שוה, משא"כ בקוי הציור הרי עצם תבניתם של הקוים (שהם אותיות הציור בדוגמת דבר כמו אותיות א"ב הם אותיות הכתב) מתחלפים בתמונתם לפי אופן נושא המצייר, א"כ הרי זה פנימיות יותר מכמו אותיות הכתב, והיינו דאותיות הכתב הם פנימיות לגבי זריקה ואותיות הציור הם פנימיות גם לגבי אותיות הכתיבה, ואעפ"כ לגבי כח הדבור הנה כללות כח העשי' גם הפנימיות ביותר נחשב חיצוניות. ולכן אנו רואים במוחש דהגם דכשהאדם רואה איזה ציור הרי הציור הוא נכנס בפנימיותו ומשפיע עליו, דא"כ ווא"ס מי זעט הוא פועל הרבה, וכמאמר העין רואה והלב חומד, דתחלה היא הראי' ואח"כ באה חמדת הלב, וזהו האזהרה הגדולה דולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם כו', והעצה הוא להיות עוצם עיניו ולא יחמוד, א"כ הרי הראי' פועל, ומ"מ אין זה דומה כלל לגבי פעולת הדבור, שהדבור פועל הרבה יותר, וכמאמר דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב שזהו הדבור האמיתי היוצא מן הלב, והוא פועל הרבה יותר מכמו פנימיות העשי', לפי שהעשי' בכלל אפילו הפנימיות דעשי' נחשב לחיצוניות לגבי דבור.

והנה בכח הדבור אף שהוא פנימיות לגבי כח העשי' הרי בו בעצמו יש ג"כ פנימיות וחיצוניות, דהנה הדבור הוא מה שאותיות הדבור מתלכשים בהבל הלב והקול, דהקול המלוכש בהבל הלב הוא חיצוניות הדבור בלבד, ופנימיות הדבור הם אותיות הדבור שנמשכים מן החכמה, וכמאמר אבא (חכמה) יסד ברתא (דבור), וכל שכל הרי יש לו האותיות שלו, שהם המה הלבוש של ההשכלה היא, ומ"מ הנה כללות ענין הדבור גם פנימיות הדבור נחשב לחיצוניות לגבי המחשבה, דהגם דמחשבה ודבור שניהם הם לבושי הנפש, מ"מ הרי המח' היא לבוש פנימי יותר אל הנפש מכמו הדבור, דבדבור הרי יש חילוקי זמנים ושנויי עתים וכמו עת לדבר ועת לחשות מלדבר, אבל מחשבה היא תמידית שהמח' משוטטת תמיד, ואין בה שינוי עתים וזמנים